

Las Palmas de Gran Canaria, 11.11.2023

Dr hab. Ewa Gumul, prof. UŚ
Instytut Językoznawstwa
Wydział Humanistyczny
Uniwersytet Śląski

Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Filipa Olkiewicza
pt. „Uproszczenie w przekładzie filozoficznym.
Korpusowe badanie porównawcze tekstów Panajotisa Kondylisa w językach
niemieckim i nowogreckim oraz ich przekładów”

1. Wybór i uzasadnienie problematyki badawczej rozprawy doktorskiej

Przedstawiona do recenzji praca doktorska mgra Filipa Olkiewicza to znakomite studium uproszczenia w przekładzie tekstów filozoficznych. Autor stawia sobie za cel analizę zjawiska pretendującego do miana jednego z uniwersaliów przekładowych. Dobór analizowanych języków czyni analizę jeszcze bardziej interesującą biorąc pod uwagę odmienny status nowogreckiego i niemieckiego na gruncie filozofii. Moim zdaniem tematyka podjęta w pracy wypełnia lukę w badaniach przekładoznawczych. Zjawisko uproszczenia to jedno z najmniej zbadanych uniwersaliów tłumaczeniowych. W pełni uzasadnione wydaje się zatem podjęcie badań nad tym zjawiskiem w tym kontekście.

2. Struktura pracy

Praca ma jasną, przejrzystą strukturę, która bardzo ułatwia lekturę tekstu rozprawy. Cała dysertacja liczy 247 stron i została podzielona na osiem rozdziałów. W pracy znalazły się również: wstęp, wnioski, obszerna bibliografia, załączniki oraz spis tabel, schematów i wykresów. Brakuje jedynie streszczenia w języku obcym.

W pierwszej części (Rozdziały 1-3) Doktorant nakreśla ramy teoretyczne analizowanych zjawisk. Rozdziały składające się na tę część to znakomicie poprowadzony krytyczny przegląd literatury przedmiotu na temat uniwersaliów przekładowych, ze szczególnym uwzględnieniem analizowanych w pracy uproszeń. Autor rozpoczyna wywód od nakreślenia tradycji metodologicznej, w której osadzona jest praca. Pierwszy rozdział stanowi zatem doskonałe tło do dalszych rozważań. Mgr Filip Olkiewicz wychodzi od kwestii periodyzacji badań przekładoznawczych, co pozwala na poznanie kontekstu, w którym zrodziła się koncepcja uniwersaliów przekładowych. Kolejne dwa rozdziały tej części pracy zostały poświęcony zjawisku uproszczenia w przekładzie. Autor wyczerpująco omawia wszelkie aspekty związane z badaniami nad uproszczeniem jako uniwersale przekładowym: operacjonalizację tego zjawiska w badaniach translatorycznych, stosowane metody badawcze (ze szczególnym uwzględnieniem badań korpusowych) oraz wyczerpujący przegląd stanu badań.

Na szczególne uznanie zasługuje sposób ustrukturyzowania treści w pierwszej części pracy. Autor sygnalizuje kolejne kroki i objaśnia zasadność poruszania poszczególnych tematów. Wszystkie omawiane zagadnienia tworzą logiczną i spójną sekwencję, w której brak jakichkolwiek zbędnych treści. Liczne przypisy znakomicie uzupełniają treść głównego wyводу i ułatwiają odbiór tekstu. Bardzo pomocne są również opracowane przez Autora zestawienia w formie tabel i wykresów, które ułatwiają śledzenie toku wyводу. Tę część pracy cechuje także krytyczne podejście do omawianych prac, co świadczy o dojrzałości badawczej Doktoranta. Przykładem jest, między innymi, uzasadnienie dlaczego nie ujęto w przeglądzie literatury przedmiotu na temat uproszczenia pracy Humble'a (przypis 97). Autor zwraca także uwagę na niejednoznaczność wyników omawianych prac (np. na stronie 73). Bardzo podoba mi się zwłaszcza struktura rozdziału trzeciego. Podział na poszczególne aspekty badań świadczy o umiejętności syntezy materiału.

Druga, zasadnicza część pracy to rozdziały prezentujące badany w pracy korpus (rozdziały 4 i 5) oraz samą analizę zgromadzonego materiału badawczego (rozdziały 6-8). Ta część dysertacji zostanie szerzej omówiona w części 3 niniejszej recenzji. W tym miejscu warto podkreślić ścisły związek omawianych w rozdziałach 1-5 zagadnień z analizą przeprowadzoną w rozdziałach 6-8. Doktorant wyczerpująco omawia wszystkie istotne z punktu widzenia analizy zagadnienia.

3. Metodologia i warsztat rozprawy doktorskiej

Celem pracy jest zbadanie uproszczenia jako uniwersale przekładowego. Autor posługuje się metodą badań korpusowych, dokonując zarówno analizy ilościowej zebranych danych, jak i analizy jakościowej korpusu równoległego. W przypadku rozprawy mgra Filipa Olkiewicza, biorąc pod uwagę badane zjawisko, cele pracy oraz specyfikę analizowanego materiału badawczego, metoda ta z całą pewnością jest trafnym wyborem. W pełni umożliwia zweryfikowanie postawionych w dysertacji hipotez.

Oceniając warsztat naukowy rozprawy należy przede wszystkim podkreślić dojrzałość badawczą Doktoranta. Na szczególne uznanie zasługuje jego sposób prowadzenia wywodu naukowego. Autor bardzo pewnie porusza się w literaturze przedmiotu, dostrzega analogie i rozbieżności w omawianych badaniach. Jego przegląd literatury przedmiotu ma charakter krytyczny i polemiczny. Nie jest jedynie omówieniem poszczególnych prac, jak to ma miejsce w pracach wielu początkujących badaczy. Z podobnym podejściem mamy także do czynienia w części analitycznej, w której Autor ujawnia krytyczne podejście do stosowanych metod. Przykładem są, między innymi, uwagi na temat użycia parametru TTR w podrozdziale 6.7, a także bardzo ciekawe uwagi na temat zależności pomiędzy uproszczeniem a eksplicytacją w sekcji 8.5. Doktorant jest w pełni świadomy złożoności omawianych zjawisk .

O dojrzałości badawczej świadczy także ostrożność w formułowaniu wniosków. Autor ma pełną świadomość, że wyniki mogą być konsekwencją gatunku i tematyki analizowanych w pracy tekstów. Otwarcie pisze o przeciwstawnych tendencjach i nie w pełni potwierdzonych hipotezach. Nie usiłuje uwypuklić jedynie tych przykładów, które potwierdzają postawione w pracy hipotezy. To sprawia, że praca jest jeszcze bardziej wartościowa.

Wartość pracy mgra Filipa Olkiewicza polega również na tym, że zastosowana metodologia może być z powodzeniem stosowana w badaniach innego rodzaju tekstów. Precyzyjny opis procedury badawczej pozwala na replikację badań i zweryfikowanie postawionych w tej pracy hipotez na innym materiale tekstowym. Uważam, że uzyskane przez Doktoranta wyniki stanowią znakomity punkt wyjścia do dalszych badań nad uproszczeniem w przekładzie.

Oceniając stronę formalną przedstawionej do recenzji pracy, należy stwierdzić, że rozprawa została przygotowana zgodnie z obowiązującymi zasadami. Zachowano właściwe proporcje pomiędzy częścią teoretyczną i analityczną, a przytoczone w dysertacji prace i modele tworzą spójny i klarowny wywód ściśle związany z częścią badawczą. Autor zadbał również o odpowiednią kolejność rozdziałów i podrozdziałów.

Należy także podkreślić, że Doktorant oparł pracę na aktualnej i szerokiej bazie źródłowej. Wszystkie źródła zostały właściwie dobrane i przywołane zgodnie z potrzebami wywodu. Trudno dopatrzeć się brakujących prac. Ponadto, co szczególnie istotne, Autor wyczerpująco uzasadnia dobór przytaczanych w pracy źródeł.

Praca jest przygotowana bardzo starannie pod względem edytorskim i językowym. Na szczególne uznanie zasługuje erudycja Autora. Praca została napisana piękną polszczyzną. Wywód jest nie tylko spójny i logiczny, ale też napisany w niezwykle zajmujący sposób. Tekst czyta się z ogromną przyjemnością.

4. Wnioski końcowe

Praca mgra Filipa Olkowicza stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Doktorant wykazał się odpowiednią wiedzą teoretyczną i praktyczną, a także umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Wobec powyższego stwierdzam, że przedstawiona do recenzji praca doktorska spełnia z naddatkiem wszystkie wymagania stawiane tego typu rozprawom. Przyjmuję ją i wnioskuję o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia Doktora Nauk Humanistycznych. Jednocześnie wnioskuję o wyróżnienie pracy mgra Filipa Olkiewicza ze względu na przełomowy charakter jego badań oraz wzorową realizację tego projektu badawczego.

Podsumowując moją recenzję chciałabym nadmienić, że jest to pierwsza w mojej karierze recenzja pracy doktorskiej całkowicie pozbawiona uwag krytycznych. Nie ukrywam, że po pierwszej lekturze tej pracy wracałam wielokrotnie do tekstu rozprawy mgra Filipa Olkiewicza w nadziei, że znajdę jakiś punkt zaczepienia do polemiki czy uwag krytycznych. Jednak nie udało mi się znaleźć nic co wymagałoby krytyki. Wszystkie decyzje badawcze, z którymi można by ewentualnie polemizować (jak ma to miejsce w przypadku właściwie każdej pracy naukowej), zostały precyzyjnie uzasadnione i należy je uszanować jako świadome decyzje dojrzałego badacza. W moim odczuciu jest to naprawdę

znakomita praca. Brak jednoznacznego potwierdzenia statusu uproszczenia jako uniwersale przekładowego nie umniejsza w żaden sposób wartości pracy. Praca stanowi bardzo istotny wkład w dyscypliny przekładoznawstwa i językoznawstwa. Dlatego uważam, że byłoby ogromną stratą gdyby praca została opublikowana tylko jako monografia w języku polskim. Warto pokusić się o opracowanie wyników tych badań w formie artykułu w języku angielskim i złożenie go do jednego z wiodących czasopism translatorycznych (np. *The Translator, Perspectives, Translation & Interpreting Studies*). Wyniki tych badań z pewnością wzbudzą ogromne zainteresowanie środowiska badaczy przekładu, a sam Autor ma szansę zyskać w ten sposób jeszcze większą rozpoznawalność na arenie międzynarodowej.

dr hab. Ewa Gumul, prof. UŚ